

A NÉPIRTÁS POLITIKÁJA A Holocaust Magyarországon

Második kötet

RANDOLPH L. BRAHAM

A NÉPIRTÁS
POLITIKÁJA

A Holocaust Magyarországon

Második kötet

2., BŐVÍTETT ÉS ÁTDOLGOZOTT KIADÁS

Belvárosi Könyvkiadó
Budapest, 1997

A mű eredeti címe:
The Politics of Genocide
The Holocaust in Hungary. I–II.
Columbia University Press
New York, 1994

Szakmailag ellenőrizte:
KARSAI LÁSZLÓ
és
MOLNÁR JUDIT

© 1993 by Randolph L. Braham
© Zala Tamás, Berényi Gábor, Sz. Kiss Csaba, Garai Attila, Seres Iván,
Hernádi Miklós, Hungarian translation, 1988, 1997.

Kiadta a Belvárosi Könyvkiadó
Felelős vezető: Mezei András

A nyomást és kötést az Akadémiai Nyomda készítette,
Martonvásár, 1997.
Felelős vezető: Freier László

ISBN 963 7675 85 X összkiadás
ISBN 963 7675 87 6 II. kötet

Tartalom

<i>Táblázatok jegyzéke</i>	xi
<i>Képek és a térkép jegyzéke</i>	xiii
21. A IV. zóna: Dél-Magyarország a Dunától keletre	677
A gettósítási folyamat	677
Az V. csendőrkerület	678
Hódmezővásárhely, 678; Kalocsa, 678; Kecel, 678; Kiskőrös, 679; Makó, 679; Nagykáta, 679; Szarvas, 680; Szentes, 680	
A VI. csendőrkerület	680
Hajdúböszörmény, 681; Hajdúdorog, 681; Hajdúhadház, 681; Hajdúnánás, 681; Hajdúszoboszló, 681; Karcag, 681; Téglás, 681	
A Délvidék	682
Bácstopolya, 684; Baja, 684; Szabadka, 685	
A zsidók koncentrációja	685
Bácsalmás, 687; Békéscsaba, 687; Debrecen, 688; Kecskemét, 691; Szeged, 691; Szolnok, 696; Nagyvárad, 697	
„Félretevés” Strasshofban	697
A Zsidó Tanács reagálása	701
Jegyzetek	706
22. Az utolsó szakasz: az V. és a VI. zóna és Auschwitz	719
Az V. zóna: Nyugat-Magyarország	719
Bonyhád, 719; Keszthely, 720; Körmend, 720; Kőszeg, 720; Mohács, 721; Nagyatád, 721; Nagykanizsa, 721; Sárbogárd, 721; Szentgotthárd, 726; Vasvár, 726; Veszprém, 727	
A koncentráció folyamata	727
Kaposvár, 729; Paks, 729; Pápa, 730; Pécs, 731; Sárvár, 731; Sopron, 733; Szombathely, 733; Zalaegerszeg, 735; A deportálás zónák szerinti értékelése, 737	

A VI. zóna: Budapest és környéke	737
Csepel, 739; Kispest, 739; Újpest, 739	
Gettók és gyűjtőtáborok	739
Budakalász, 740; Monor, 740	
Magyar zsidók Auschwitzban	741
Magyar zsidók más koncentrációs táborokban	754
Jegyzetek	755
23. A hallgatás összeesküvése	767
Tények és információforrások	767
Az első leleplezések a tömeggyilkosságokról	768
Jelentések a végleges megoldásra vonatkozó náci döntésről	772
Lengyel és szlovák menekültek leleplezései	775
Zsidó vezetők beismerései	780
Az auschwitzi jegyzőkönyvek	784
A magyar vezetők tudomása a katasztrófáról	792
Értékelési kísérlet	794
Kasztner és az auschwitzi jegyzőkönyvek, 795	
Jegyzetek	800
24. A budapesti zsidók sorsa	810
A budapesti zsidók koncentrálása: csillagos házak létesítése	810
A zsidók átköltöztetése	813
A „törvényes” rendelkezések, 813	
A kitért zsidók különválasztása	816
A zsidó lakások kezelése, 817	
Jegyzetek	818
25. A deportálások leállításától a Szálasi-puccsig	821
A minisztertanács ülései	821
Baky és Endre „magyarázatai”, 824; Nyomás Horthyra, 831; A koronatanács június 26-i ülése, 833	
A Baky-féle puccskísérlet és a budapesti zsidók deportálására szőtt terv	838
A deportálások leállítása	840
Németország és a budapesti zsidók deportálása	841
A kistarcsai tragédia	849

A budapesti zsidó közösség 1944 nyarán	851
Kulturális és oktatási helyzet, 852; A kitérések és a kitértek, 854; A mentesítési rendszer, 858	
Ferenczy, a „megmentő”	864
A deportálások felújításának veszélye	868
A Lakatos-kormány	875
Mozgósítás munkára	878
Jegyzetek	886
26. A Szálasi-éra	900
A végkifejlet felé	900
A fegyverszüneti kísérlet és az október 15-i puccs	904
A nyilasterror elszabadulása	908
Az új zsidóellenes kampány német vonatkozásai	913
A zsidóellenes kampány	914
Halálmenetek Hegyeshalomba	919
A munkaszolgálatosok sorsa a hadseregnél	925
A nemzetközi gettó	927
A budapesti gettó	932
A gettó igazgatása	939
A közbiztonsági rendszer	941
Élelmezés és ellátás	943
Egészségügyi problémák	945
Oktatás és vallási élet	948
A kormány vagdalkozása és a féktelen terror	949
Tervek a gettó elpusztítására	959
Jegyzetek	961
27. A külföldi zsidók helyzete Magyarországon	973
Külföldi állampolgárságú zsidók Magyarországon a német megszállás előtt	973
A zsidóellenes intézkedések és a külföldi állampolgárságú zsidók	974
A kormányhatározatok	976
A tengelybarát államok	979
Bulgária, 979; Horvátország, 979; Finnország, 980;	
Franciaország, 980; A Harmadik Birodalom, 981;	
Olaszország, 981; Románia, 981; Szlovákia, 982	
Az ellenséges és a semleges államok	984
Jegyzetek	985

28. A magyar zsidók helyzete külföldön	989
Áttekintés a német megszállás előtti időszakról	989
Románia és a végső megoldás: az átvételtől az elutasításig	991
Románia: a magyar zsidók menedéke	994
Szlovákia: a zsidóüldözés úttörője	1002
Szlovákia: az ideiglenes menedék	1004
Szlovákia: a tragédia beteljesedik	1005
Jegyzetek	1007
29. Mentés és ellenállás	1012
A belpolitikai légkör a mentés és az ellenállás szempontjából	1012
A magyar keresztények magatartása	1012
A zsidók önsegítő próbálkozásai	1019
A Zsidó Tanács	1021
A budapesti Mentőbizottság: A Kasztner-vonal	1023
Brand küldetése	1032
A szabad világ reagálása, 1036; Brand felfogása a Yishuv-vezetőkrol, 1040	
Az SS-vonal és eredményei	1042
A Kasztner-szállítmány, 1043; Kasztner tárgyalásai Becherrel, 1047; A Kasztner-transzport kiszabadulása, 1055; Vetélkedés a dicsőségért, 1057	
A Kasztner-ügy Izraelben	1058
A mentés egyéb csatornái	1066
Krausz Miklós szerepe a mentésben, 1067; Komoly Ottó szerepe a mentésben, 1071	
A nem zsidók mentési próbálkozásai	1075
Az ellenállás	1077
A magyar ellenállás, 1078; A zsidó ellenállás, 1082;	
Az ejtőernyősök, 1083; A magyar közvélemény felvilágosításának kísérlete, 1086;	
A munkaszolgálatosok fölfegyverzésének terve, 1087;	
A <i>haluc</i> fiatalok mentőakciói, 1088	
Jegyzetek	1101
30. A keresztény egyházak álláspontja és lépései	1122
A keresztény egyházak és a zsidók	1122
A katolikus egyház álláspontja és lépései	1127
A protestáns egyházak álláspontja és lépései	1136

Egyes püspökök álláspontja és lépései	1141
A keresztény egyházak a nyilasuralom alatt	1145
A Szent Kereszt Egyesület	1147
A Jó Pásztor Bizottság	1147
Jegyzetek	1149
31. Nemzetközi reagálás és közbelépés	1155
A Nemzetközi Vöröskereszt	1155
A Vatikán és a budapesti nunciatúra	1162
A semleges államok álláspontja és lépései	1175
Svájc, 1175; Svédország, 1182; Raoul Wallenberg szerepe, 1184; Wallenberg eltűnése, 1188; Spanyolország, 1190; Portugália, 1192; Törökország, 1194	
A nyugati szövetségesek álláspontja és lépései	1195
A közömbösség politikája, 1195; A nyugati szövetségesek a magyarországi zsidóság elpusztítása idején, 1200; A szövetségesek reagálása a Brand-misszióra, 1203; A szövetségesek reagálása az auschwitz-i jegyzőkönyvre és Krausz beszámolójára, 1208; A szövetségesek reagálása a Horthy-féle ajánlatra, 1211	
A Szovjetunió	1216
El Salvador	1218
A zsidó segélyező- és mentőszervezetek	1219
Jegyzetek	1223
32. Felszabadulás, jóvátétel, megtorlás	1244
Felszabadulás	1244
A magyar zsidóság veszteségei: statisztikai áttekintés	1245
Újjászerveződés	1250
A hitközségek újjáélesztése	1252
Kártérítés, jóvátétel és kárpótlás	1254
Válasz a zsidó követelésekre: neo-antiszemitizmus	1262
Kártérítés, jóvátétel a Német Szövetségi Köztársaságból	1264
Háborús bűnperek	1268
Magyarország, 1268; Románia, 1273; Jugoszlávia, 1274; Német Szövetségi Köztársaság, 1275; Ausztria, 1277; Más országok, 1279	
A megszököttek	1279
Jegyzetek	1280

33. Magyarországi reagálások a Holocaustra	1295
Az első békeévek	1295
A sztálinista korszak	1300
A sztálinizmus utáni korszak	1301
A posztkommunista korszak	1303
Jegyzetek	1312
Első függelék: A munkaszolgálati rendszer irányítása a Honvédelmi Minisztériumban, 1944	1321
Második függelék: A németek rendelkezésére bocsátott munkaszolgálatos-századok	1323
Harmadik függelék: Az 1944. március 29. és december 6. között kiadott főbb zsidóellenes rendeletek	1326
Negyedik függelék: Magyar és külföldi zsidó szerzők, akiknek a műveit betiltották	1339
Magyar zsidó szerzők	1339
Külföldi zsidó szerzők	1340
Magyar zsidó szerzők (pótlista)	1340
Külföldi zsidó szerzők (pótlista)	1341
Ötödik függelék: Kronológia	1342
Hatodik függelék: A Kassán 1944-ben áthaladt halálvontok: időpont, eredetállomás, utasszám	1357
<i>Glosszárium</i>	1360
<i>Névmutató</i>	1368
<i>Földrajzi nevek mutatója</i>	1419
<i>Tárgymutató</i>	1452

Táblázatok jegyzéke

21.1.	A zsidók száma az V. és a VI. csendőrkerület gettóiban és gyűjtőtáborokban	686
21.2.	A IV. zónából való deportálások ütemterve	687
22.1.	A zsidók száma a III. és a IV. csendőrkerület gettóiban és megyei gyűjtőtáborokban	728
22.2.	Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegye zsidóságának összevonása	738
26.1.	A budapesti gettó körzetei és előljáróik	939
32.1.	A magyar zsidóság második világháborús veszteségei	1246
32.2.	A zsidók életkor szerinti megoszlása a trianoni Magyarországon 1941-ben és 1946-ban	1248
32.3.	A magyar zsidók életkor szerinti megoszlása 1946-ban	1249

Képek és a térkép jegyzéke

Képek

21.1.	A debreceni gettót körülzáró fal részlete	688
21.2.	Zsidók bevagonírozása, Debrecen, 1944	689
21.3.	Zsidók bevagonírozása, Soltvadkert (1944. június)	690
22.1.	Zsidók gettósítása és deportálása, Kőszeg, 1944	722
22.2.	Zsidók deportálása, Sopron, 1944	732
22.3.	Zsidók deportálása, Szombathely	734
22.4.	Képek a zalaegerszegi gettóból	736
22.5.	Egy kárpátaljai magyar zsidó transzport megérkezése Auschwitz-Birkenauban 1944. május második felében	746
22.6.	A szelekció folyamata: a munkára „alkalmasak” és „alkalmatlanok” szétválasztása	748
22.7.	Az „alkalmatlanok” röviddel likvidálásuk előtt	750
22.8.	A krematórium felé	751
22.9.	A zsákmány feldolgozása a „Canada”-kommandó által	752
22.10.	Munkára „alkalmas” férfiak és nők	753
25.1.	Kikeresztelkedett zsidók távoznak a terézvárosi templomból	857
26.1.	Összefogdosott zsidók a nyilasérában	916
26.2.	Halálmenet Hegyeshalomra: budapesti zsidó nők menetszlopa Győrött	922
26.3.	Zsidók beteretése a budapesti gettóba	934
26.4.	Utcai jelenet a budapesti gettóban	937
26.5.	Tömegsír a Dohány utcai zsinagóga udvarában	953
26.6.	Meggyilkolt zsidók tetemei a Dohány utcai zsinagóga udvarában	954
26.7.	A budapesti gettó áldozatai	955

xiv KÉPEK ÉS A TÉRKÉP JEGYZÉKE

29.1.	Joel Brand útlevele, amelyet a Gestapo bocsátott ki	1037
29.2.	Zsidók ezrei állnak sorban az „üvegház”, a svájci követség Vadász u. 29. sz. alatti kirendeltsége előtt, „védőútleveleket” próbálnak megszerezni	1071
29.3.	Az utcáig kinyúló sorok az „üvegház” előtt	1072
29.4.	A Nemzetközi Vöröskereszt védlevele	1093
29.5.	A portugál követség védlevele	1093
29.6.	A portugál követség úrlapja	1094
29.7.	A portugál követség által kiadott különleges útlevél	1095
29.8.	A svéd követség által kiadott útlevél	1096
29.9.	A svéd követség védlevele	1098
29.10.	Különleges svéd útlevél	1099
29.11.	A svájci követség kollektív útlevele	1100

Térkép

26.1.	A budapesti gettó alaprajza	935
-------	-----------------------------	-----